

Presentació del llibre “Per avançar en l’educació”.

Saifores, 26 de març de 2011

M. Assumpta Baig, presidenta de la FAGM

La presidenta de la Fundació Àngels Garriga obre l’acte explicant que aquesta presentació s’ha emmarcat en la I Trobada d’escoles i equipaments que porten el nom de Marta Mata i d’Àngels Garriga, i que s’ha fet de 10 a dos quarts de 12 d’aquest mateix matí. Agraeix la participació de totes les persones que han vingut a la trobada i a les que són a la presentació, i obre l’acte amb aquestes paraules:

Si com s’ha dit la pàtria és la infància, *la Marta Mata infant conegué una pàtria, a l’aula i a casa, una escola i una llar amarades d’esperança, en un període exaltant en el que tot esdevenia possible, en el que totes les llavors del somni podien germinar.* Són paraules d’en Raimon Obiols, que també ens en recorda unes de la Marta en una entrevisita: *Jo he vist matar l’escola i he vist com l’escola ressuscitava.*

La Marta va començar el batxillerat a l’Institut Escola de la Generalitat republicana. Després de la guerra, quan van matar l’escola, va reprendre els estudis al mateix edifici, que llavors es deia Instituto Femenino Verdaguer, i una tarda, quan es va quedar sola, va pensar *Amb mi no hi podran.* I aquest *no hi podran* va marcar la seva vida. Segurament és per això que durant els anys del franquisme va iniciar una nova manera d’educar, primer amb els nens i nenes de Saifores i més endavant, juntament amb 6 persones més, amb la creació de l’Escola de Mestres de Rosa Sensat, avui Associació

Aquesta no resignació es repeteix quan la llei d’educació del PP (LOECE) passa pel Consejo Escolar del Estado, del qual la Marta era vicepresidenta. En dimiteix pel contingut de la llei i, sobretot, per la manca de debat i participació.

La Marta Mata ha deixat un gran llegat en el món de la Pedagogia, de la Política i del Penedès. Jo en dic les tres P.

PEDAGOGIA

En aquest camp, el més rellevant és la manera com passa el llegat dels mestres de la república a la nostra generació, a través de la creació l’any 1965 de l’Escola de Mestres Rosa Sensat, de la qual n’era coordinadora i ànima. Per a ella, la formació dels mestres era un afer professional i social. Deia que la formació dels mestres *no es basa tant en la relació professor-alumne, com en la invitació a un treball conjunt de renovació.*

I, per tossuderia i en plena clandestinitat, impulsa les Escoles d’Estiu que, com explica la M. Antònia Canals, la Marta diu, amb tota naturalitat, han de ser en català.

És en la desena Escola d’Estiu, any 1975 quan impulsa la redacció del document *Per una nova escola pública*, que aproven els 1.500 assistents. El document s’ha de continuar treballant en debats posteriors per arribar a establir

una alternativa de l'ensenyament en una situació democràtica. L'any 1976 el planteig, discussió i conclusió dels grups de treball del tema general de l'Escola d'Estiu van desembocar en la declaració *Per una nova escola pública catalana*, que Rosa Sensat va editar a l'abril de 1977.

Per resumir el dens contingut en una frase, podríem dir que cal arribar a tenir una escola pública per a tots, amb igualtat d'oportunitats, com a resposta al dret a l'educació de tot infant.

POLÍTICA

Li agradava fer servir la frase atribuïda a Rafael Campalans, polític i mestre de formació professional, *Política és Pedagogia*, tot dient *Jo, en un moment determinat, vaig entendre que havia d'utilitzar la frase a l'inrevés: Pedagogia és Política*, i explicava aquest gir dient que *als anys trenta la política s'havia d'explicar bé. I als setanta, mestres i professors vam haver de reconèixer que una bona educació, una bona escola, ha de tenir el seu vessant de formació política, de responsabilitat política de cadascú, de la pluralitat de respostes en política. Deia també que la pedagogia i la política haurien de ser grans companyes de viatge. De fet són més que això. Són de la mateixa família de les relacions interpersonals, i s'assemblen molt". I afirmava "crec que és bo que els infants sàpiguen que els seus mestres són tan normals que fins i tot tenen la seva pròpia opció política –i religiosa-. I que són tan mestres, que no la inculquen.*

Quan ens va deixar, el proper mes de juny ja farà cinc anys, a les persones que formàvem part del Patronat ens va tocar assumir realment que teníem una Fundació, que ella havia creat l'any 1984, amb un patrimoni a conservar i gairebé cap rendiment econòmic, ja que la casa de colònies just equilibrava ingressos i despeses.

Les nostres línies de treball van ser:

- Acabar la col·lecció "Contes del Penedès" per treballar a les escoles
- Continuar el treball d'ordenació i catalogació de llibres a la biblioteca
- Endreçar la seva documentació
- Pensar com poder donar a conèixer l'esperit pedagògic de la Marta, com difondre'l, com transmetre'l

El pedagog francès Philippe Meirieu, ens va escriure dient que la Marta Mata era un dels pedagogs clàssics de la història del segle XX. Nosaltres ja havíem pensat de publicar alguns dels seus textos, a l'Associació de Mestres Rosa Sensat o a EUMO, però aquesta reflexió va fer que ens inclinéssim perquè formés part de la col·lecció 'Textos Pedagògics d'EUMO. I aquesta és l'obra que avui presentem.

El llibre "Per avançar en l'educació", és una recopilació de textos de la Marta Mata, que de forma voluntària hem seleccionat les persones que formem part del Patronat de la Fundació, cercant, triant i polint.

En vam parlar amb Josep González-Agapito, que ens va donar tot el seu suport i assessorament, i va contactar amb EUMO.

Els articles d'aquest llibre consten al web www.martamata.com, juntament amb molts d'altres, gràcies a la col·laboració desinteressada de Jacint Llambrich, esperonat per Carme Jiménez, la bibliotecària de la FAGM.

Finalment hem triat pel llibre els que trobareu agrupats en quatre grans apartats que presenten els temes clau del pensament educatiu de la Marta Mata:

- I. L'educació i l'escola pública
- II. La formació dels mestres i la renovació pedagògica
- III. Llengua i educació
- IV. Infància, ciutadania i educació

PENEDÈS

En una entrevista que li va fer un periodista vilanoví, Ramon Francàs, titulada "Créixer o goixar i aprendre disfrutant", la Marta explica: *En el vocabulari pagès de Saifores, hi ha una paraula, **goixar**, que significa créixer les arrels per sota terra. Quan un gra de blat cau a terra, per sobre la terra la gent veu que abrina, però per sota no només creixen les arrels, sinó que goixa, s'estén. I així, d'un sol gra de blat surt més d'una espiga. La Marta va ajudar a germinar les llavors d'una escola nova, activa, que acomplís el dret que els infants tenen a l'educació, pensant en les seves necessitats. I, a més, va fer goixar l'escola pública que havia somiat i que ara entre tots hem de continuar amb el lema "Amb nosaltres no hi podran.*

Montse Ayats, directora d'EUMO Editorial

La directora de l'editorial va remarcar el caràcter singular d'aquest llibre, va manifestar la seva satisfacció perquè és de la Marta Mata, gran persona, pedagoga, mestra i política. Va afirmar que entra de ple en la 'Col·lecció Textos Pedagògics' d'EUMO, pel paper que la Marta Mata va tenir en la renovació de la pedagogia en el segle XX. Aquesta col·lecció edita un llibre a l'any.

EUMO li ha d'agrair a Marta Mata que en el discurs d'investidura com a doctora Honoris Causa de la Universitat Autònoma de Barcelona fes servir, a manera de guió, la col·lecció 'Textos Pedagògics' per desgranar el pensament dels grans pedagogs de tots els temps, i li ha d'agrair també la continuïtat de la col·lecció quan era diputada a la Diputació de Barcelona.

Va ressaltar que EUMO va néixer de la Universitat de Vic per oferir materials al costat de la recerca i la formació, cosa que ha anat fent, tot i les dificultats.

Els textos de la Marta Mata s'acompanyen d'una cronologia exhaustiva que fa en tots els casos Pere Solà, d'un pròleg fruit de la investigació de la figura de Marta Mata que han fet Joan Soler i Núria Simó i d'una semblança que ha escrit el Patronat de la Fundació Àngels Garriga.

Agrai a la Fundació Àngels Garriga la feina feta, i a l'Associació de Mestres Rosa Sensat que acceptés l'edició d'aquesta obra per part d'EUMO, per formar part de la col·lecció 'Textos Pedagògics'.

Joan Soler, un dels autors del pròleg

Bon dia a tothom.

La meva intervenció estarà estructurada en tres parts:

- Uns comentaris previs
- Uns apunts sobre la Marta Mata
- Unes reflexions sobre el llibre

Comentaris previs

La condició de prologuista requereix que destaquï que el pròleg està fet i escrit a quatre mans. És un treball d'equip, com segurament li hauria agradat a la Marta Mata. El mateix fet requereix també que excusi la presència de Núria Simó, amiga i companya de departament i de projectes a la UVic, que ha fet el pròleg amb mi i ara fa una estada de recerca a la Universitat d'Estocolm.

En nom de tots dos agraeixo a Eumo editorial, al director de la col·lecció Textos pedagògics, Antoni Tort, i a la Fundació Àngels Garriga, l'encàrrec, la confiança i, sobretot, l'oportunitat de llegir i estudiar sobre la Marta Mata. I el meu agraïment personal per haver-me demanat que avui fos aquí.

No és el mateix presentar aquest llibre a la Fundació Àngels Garriga –o a Rosa Sensat com es farà el 14 d'abril- que en qualsevol altre lloc, atès que aquesta era casa de la Marta Mata, i és casa nostra. Una casa on vam compartir amb ella jornades inoblidables amb diferents grups d'estudiants de mestre, a la sala de dalt, a la biblioteca, al terrat i al menjador. Lliçons de pedagogia, d'història, d'humanitat i de geografia.

És interessant haver fet coincidir la presentació del llibre amb la 'I Trobada d'Escoles i Equipaments amb el nom de Marta Mata i d'Àngels Garriga'. Són diverses les escoles i biblioteques que porten el nom de Marta Mata, perquè escola i biblioteca són dues institucions cabdals en la seva vida i la seva obra; dos pilars bàsics, sense els quals no es pot pensar l'educació; dos ingredients essencials de qualsevol ciutat o poble educador que poden fer avançar l'educació de grans i petits. Sens dubte avui, a Saifores, a cal Mata i a la Biblioteca Curtó, hi ha una mena de conjunció astral semblant a la que ella va descriure en el seu darrer article publicat a la revista *Perspectiva Escolar* ("La conjunció astral de l'educació en la segona República", núm. 306, juny de 2006; p. 95 i ss.)

No és senzill prologar l'obra de Marta Mata, a causa de la proximitat que teníem amb ella, de la manca d'estudis sobre la seva obra, i del temor d'interpretar o de no saber interpretar el seu pensament. El repte era poder obrir una porta al coneixement, al diàleg i a la confrontació d'idees, per anar avançant. I això és el que amb rigor i honestat hem intentat fer.

Alguns apunts sobre la Marta Mata

L'obra i l'activitat de Marta Mata (1926-2006) s'ha de situar en el marc de les tensions i els dinamismes de l'educació a Catalunya durant el segle XX. La seva trajectòria vital i intel·lectual estan configurades per una activitat extensa i intensa en una corba ascendent: la joventut, la maduresa i la plenitud. La lògica passat – present – futur està present en la seva vida i en el conjunt de la seva obra marcada per l'acció, la participació, la presència i omnipresència, l'amistat, el compromís i la saviesa.

L'itinerari: la síntesi pedagògica:

Aquesta síntesi que va anar fent la Marta Mata al llarg de la seva vida, té els inicis en les renovacions pedagògiques del primer terç del segle XX. Renovacions pedagògiques, en plural, perquè van ser plurals i diverses. És l'aportació de la generació de mestres de la qual, Àngels Garriga, la seva mare va formar part. És el seu "currículum de la República".

També és una síntesi basada en el pensament pedagògic contemporani, amb el diàleg amb tots els pedagogs, molt diversos, des de Sant Josep de Calasanç a Ferrer i Guàrdia, de Claparède a Wallon; diàleg que va quedar palès en el discurs d'investidura com a Doctora Honoris Causa de la Universitat Autònoma de Barcelona, l'any 1999, una de les conferències que consta al llibre que presentem. Aquest diàleg persegueix el sentit, els sentits, de *trobar en aquests textos [dels pedagogs que esmenta] escrits, publicats, traduïts i republicats per estudiar pedagogia, tanta referència, explícita o implícita, a l'educació pública, l'escola pública, els serveis públics d'educació, la política educativa.*

I desemboca en la represa de la tradició educativa del socialisme català; la Marta Mata fa la fusió entre el socialisme pedagògic i la renovació pedagògica, la teoria i la pràctica, l'humanisme i el pluralisme.

El resultat: una pedagogia, pròpia, de síntesi

El moll de l'os/ el nucli d'aquesta pedagogia és la necessitat d'una escola pública laica i gratuïta, amb renovació pedagògica constant.

Parlant-nos del segle XVIII, diu en el discurs citat:

La constel·lació educativa apareixia ja amb dos focus, el nen i la ciutadania universal, i al seu voltant, girant, la família, l'escola i la societat sencera, amb els poders públics al bell mig: la constel·lació de l'educació pública, en la qual brilla, amb tota la llum que entre tots li donem, l'escola pública.

I, afirma també, en el mateix discurs: *La tesi és que el compromís dels poders públics per a l'educació, l'acció en la societat per complir aquest compromís, el que anomenem l'educació pública, progressa i s'implanta històricament i geogràficament, aquí i arreu, a través de la concepció i la realitat de l'escola pública, que s'erigeix com a resposta al dret a l'educació de tot infant, de tots i cada un dels infants. Que per ser realment escola pública, l'escola ha de tenir*

els requisits que li permetin afrontar l'educació de tots i cada un dels infants, amb èxit; l'èxit d'ajudar-los a ser persones, ciutadans actius d'aquest món.

Una pedagogia de síntesi entre l'ideal polític i l'ideal pedagògic, amb tota l'obertura i el pluralisme i amb l'escola pública en el nucli. L'educació pública i l'escola pública formant un binomi indissociable. Una bona escola per a tothom, en una ciutat educadora.

Una pedagogia que considera l'infant que creix, juga, aprèn, llegeix i participa, com a centre de l'educació, com a subjecte al voltant del qual ha de girar tota l'activitat educativa.

El mestre que aprèn, que sap, que estudia, que investiga, que ensenya, que comparteix, que aplica una bona pedagogia, una didàctica adequada, que intercanvia amb altres mestres a Rosa Sensat i a les escoles d'estiu, forma part de grups de mestres per la renovació pedagògica, en "el bell ofici d'ensenyar a viure", és la peça clau del procés educatiu.

L'educació no pot prescindir del paper rellevant de la ciutadania i d'una societat democràtica i justa, que treballa per un futur millor, per fer realitat els somnis, promovent la participació de la comunitat educativa amb l'objectiu d'assolir plenament el dret a una bona educació de tots, l'educació pública, la justícia social, la ciutat educadora, la política...

I sempre amb una atenció especial a l'educació en les primeres edats, a la importància de la llengua -afirmava-, l'impuls a la lectura, el paper educatiu del conte, l'ús de la biblioteca. I, com a guia, l'acompliment dels drets de l'infant. *L'infant serà allò que sabrà, multiplicat per allò que sabrà dir*, deia Marta Mata en una conferència sobre l'escola bressol l'any 1987.

Algunes reflexions sobre el llibre: *PER AVANÇAR EN L'EDUCACIÓ*

Sens dubte, aquesta és una obra per avançar i per pensar en l'educació ("Les paraules pensen", escrivia la mateixa Marta Mata), per comprendre la realitat amb la lògica del passat, del present i el futur: des de la història de l'educació a la pedagogia i a la política educativa.

Una selecció de textos sempre és una invitació a llegir en companyia de qui n'ha fet la tria, de qui l'ha organitzada i de qui l'ha presentada. En aquest cas és una invitació col·lectiva a fer que diverses mirades subjectives se sumin i cerquin objectivitat. La fidelitat a una manera de ser i fer de la Marta Mata.

Aquests, són textos que il·luminen la comprensió de la realitat actual, tenint en compte el passat i mirant cap al futur. Als quatre blocs en què es classifiquen els textos hi apareixen tots els temes del seu pensament educatiu, sobre els quals treballava amb rigor, valentia, profunditat, objectivitat i subjectivitat. L'eix principal d'aquest pensament és l'escola pública i l'educació pública, i al seu entorn hi giren pràcticament tots els temes que contribueixen a fer avançar l'educació: la formació dels mestres i la renovació pedagògica, la llengua, la infància, la ciutadania i la seva educació.

En una carta a Mariano Pérez Galán, mestre, polític i gran amic, deia: *Tu, amb la teva salut, jo, amb la meva edat, altres amb el seu treball, tenim molt a fer, però no massa cosa nova, sinó teixint les fibres velles amb dissenys nous. El lema continua essent aquell que uneix política i pedagogia, entesa com a nivell de qualitat i adequació de qualitat. I després l'estil personal tret del 'còctel pedagog' més explosiu i on es barregen, no neutralitzant-se sinó potenciant-se, dosis d'ètica i d'estètica, d'astúcia i d'ironia, de colzes i d'imaginació, de reflexió solitària i compartida, de teoria i de pràctica, d'austeritat i liberalitat, d'intel·ligència i de sentiment. Que tot és necessari per entendre i comprendre un infant i per ajudar-los tots a créixer, i ajudar els pares en concret, i la societat en general, a comprendre'ls i ajudar-los. I també m'agrada somiar que els joves d'avui podran valorar el nostre còctel i ficar-s'hi per continuar la saga de la bona educació pública.*

L'obra feta per la generació de mestres i polítics de la Generalitat republicana va configurar la trajectòria de Marta Mata. La generació posterior, la nostra, ha de continuar el camí. En educació queda encara molt per avançar.

Comentari final

No sé si som els "joves" als quals ella es referia en la carta, alguns més joves que altres, però segur que som la generació que va al darrere, la que va després,... la tercera generació que configura la trajectòria de Marta Mata: la primera és la d'Àngels Garriga, la seva mare, i tants companys i companyes seus, també mestres; la de la Marta Mata, és la d'unes persones que evidentment estaven, i algunes encara estan, fetes d'una altra fusta; i la de després, la meva, la nostra, la vostra, que potser encara no ha fet res, però a qui li queda molt per fer *per fer avançar l'educació*.

I acabo com acaba la magnífica i irrepetible lliçó del Doctorat Honoris Causa: *Queda molt de camp per córrer, aquí i al món, i poblar aquesta nova Arcàdia de l'educació amb velles i noves institucions. La integració de la concepció d'escola nova o activa en la de l'escola pública, i de la d'escola pública en la de ciutat educadora, en el panorama mundial de les comunitats, de la comunitat humana, és la meva única lliçó transferible.*

Sou convidats a llegir el llibre i "aprendre" la lliçó.
Moltes gràcies!